

EINAR SANDEN (kuni 1959 Fred Einar Ein) - 80

8. IX 1932 – 18. IV 2007

(proosakirjanik, luuletaja, kirjastaja)

Einar Sanden sündis Tallinnas sõjaväelase pojana 1932. aastal. Õppis Prantsuse Lütseumis ja Tallinna Õpetajate Seminari Algkoolis. 1944 – 1948 viibis ta põgenikelaagris Saksamaal, õppis eesti laagrikoollides ja saksa gümnaasiumis, edasi asus elama Inglismaale. Seal lõpetas Cardiffi Tehnikainstituudi ja on õppinud Wales'i ülikoolis keeli ja kirjandust ning majandusteadust. 1984 sai humanitaarteaduste alal doktorikraadi.

Töötanud on ta laevapoisina ja Eesti Meremeeste Uniooni Inglismaa esinduse sekretärina, ajakirjanikuna ja kirjastajana. Viimane tahk tema tegevuses on kandnud märkimisväärset vilja. Aastail 1975 - 1999 juhtis Sanden kirjastust „Boreas“ („Põhjatuul“), mis on avaldanud muuhulgas ka eesti keeles ilukirjandust ning raamatuid eesti kirjandusest, kultuurist, ajaloo- ja majandusest.

Einar Sanden alustas loometegevust juttudega noorsooajakirjas „Põhjamaa Tähistel“, debüteeris aga luulekogudega „**Tuul üle Andaluusia**“ ja „**September**“. Avaldanud romaanid „**Ungari sügis**“, „**Viimne veerand veini**“, „**KGB kutsub Evet**“, kaksikromaan „**Loojangul lahkume Tallinnast**“ ja „**Süda ja kivid**“.

Juba kodumaal on ilmunud „**Hommikutunnid**“, mis on kirjaniku autobiograafilise romaani esimene raamat, lisaks veel mälestusteraamatud „**Näod ja maskid**“, „**Septembri lapsed**“, „**Kolme ilmakaare poole**“. Dokumentaaljutustus „**Mitme näo ja nimega**“ käsitleb Artur Hamani spionaažiafääri.

Tema loomingus on põnevaimad dokumentaalteosed, mistõttu teda on võrreldud ka Jaan Krossiga. Poliitilise salaluure-teemalise romaani viljelejana on Einar Sanden eesti kirjanduses erandlik nähtus, eeskujudena on ta nimetanud Graham Greene'i ja John le Carré. Oma pika kirjanikukarjääri jooksul on avaldanud romaane, luulekogusid, uurimusi ajaloo- ja pagulasajakirjanduses ka reisikirju, vesteid ja kriitikat. Sanden oli tunnustatud publitsist, kes kirjutanud maailma ajakirjanduses rohkesti Eesti teemadel, esinenud televisoonis ja raadios. Kirjutanud nii eesti kui ka inglise keeles, lisaks tõlkinud teistesse keeltesse.

Einar Sanden oli ka korp! Sakala liige ning aastast 1953 Briti Konservatiivide partei liige.

2007. aastal määrati kirjanikule Eesti Vabriigi Valgetähe IV klassi teenetemärk.

Kirjanik oli abielus poolatar Elzhbietaga. Alates 1973. aastast elas vaheldumisi Walesis ja Hispaanias, hiljem kujunes nende eluviisiks järgmine tsükkel: neli kuud Tarragonas Hispaanias, neli

kuud Tartus ja neli kuud Cardiffis Inglismaal.

Tuntud väliseesti kirjanik suri 74-aastaselt Cardiffis.

Väljavõte intervjuust: "Kultuur ja Elu", 2003, nr.3

Foto: _

Erik Teder

Kas Teil on kunagi elus olnud ebamugav sellepärast, et olete eestlane?

Ei. Seda ei ole kunagi mõtelnud, et tahaks keegi teine olla.

Kas keevavereliste hispaanlaste hulgas pole ette tulnud mingeid raskusi?

Nad on suhtunud nii, et kui oled üks estoniano, siis ole. Et mu nimi on Sanden, on mind naljatades kutsutud ka pühaks taanlaseks (San Den).

Kord tuli mulle sõber külla, New Yorgis välja antud Jaaksoni passiga. Sõitsime koos piirile, karabineero küsis passi, sõber andis eesti passi. Republique d'Estonie. Pole kuulnudki! Kutsus ülemuse.

Ülemus tuli, hakkas kätega vehkides vabandama: "Franco ajal oli parem kord, ei saadetud idioote siia. Tema ei tea, et Eesti on üks Ameerika osariike! Idioto!"

Mõni põhimõtteline lugu Teie elust?

Ilusas Catalonia linnakeses nimega Segur de Calafell hakati panema tänavatele Euroopa riikide nimesid. Läksin linnavalitsusse ja teatasin, et kolm tänavat on puudu. Näitasin neile Eestit, Lätit ja Leedut ka kaardil. Neil oli muidugi teine kaart, mille põhjal nad väitsid siin olevat Nõukogude Liidu.

Robert Raidi 1953. aastal Saksamaal välja antud raamat "Kui venelased tulid" oli aga juba hispaania keelde tõlgitud. Kinkisin raamatu kõikidele linnavalitsuse tegelastele. Paari kuu pärast linnapea helistas ja lubas, et Eesti ja Leedu tänavad tulevad. Üks otsustajatest ei sallinud lätlasi, tänu kellele saanud Lenin pukki.

Küsisin, mis tänavat nad siis Eesti ja Leedu vahele panevad ning soovitasin Lõuna-Eestit. Nii läkski. Hiljem ostsin sellele Lõuna-Eesti tänavale maja.